

IMPORTANȚA DIVERSIFICĂRII AGRICULTURII REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONDIȚIILE GEOPOLITICE ACTUALE

**Viorel TURETCHI, Scientific Researcher,
National Institute for Economic Research,
Academy of Economic Studies Moldova**

<https://orcid.org/0009-0001-3201-5085>, turetchiv@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.II.2023.17.26>

Abstract. *Economic, political and social crises, as well as frequent natural disasters, have a significant impact on agricultural entrepreneurial activity. The chronic lack of financial and labour resources, the modernization and slow implementation of innovative production technologies, as well as the low level of professional training of specialists in the respective field have significantly limited the range of agricultural crops grown in our country. As a result, cereal crops of the first and second groups are grown on two-thirds of the total arable area, technical crops - about a third, and vegetables and other oil crops occupy tiny areas. The given structure guarantees annually the obtaining of quantities of grain that exceed two to three times what is needed to provide for the population of our country. Therefore, this grain surplus is exported to foreign markets as a raw material, the realization price being very low. At the same time, in the context of the war in Ukraine, the international market is oversaturated with grain production of Ukrainian origin, transited through the territory of our country and sold at low prices. Consequently, domestic farmers found themselves unable to produce even at the respective prices. The given situation perfectly reflects the vulnerability of the narrow specialization of the domestic agricultural sector, the lack of a genuine value chain, the inability to maintain a high level of production, emphasizing, at the same time, the need to diversify the national agricultural sector.*

Keywords: *agriculture, specialization, diversification, technologies, production*

JEL: *Q13, Q15, Q16, R10*

UDC: *338.43*

Introducere. Datorită particularităților geografice, pedologice și climaterice, Republica Moldova a avut parte, și beneficiază în continuare, de condiții favorabile dezvoltării și producerii unui număr variat de culturi agricole. Clima temperat continentală, relief relativ uniform și o structură a solului dominată de cernoziomul tipic, permite cultivarea cu succes a culturilor cerealiere, horticole, tehnice, oleaginoase etc. Acest fapt, a conferit sectorului agricol autohton o importanță deosebită la consolidarea și dezvoltarea economiei naționale.

Pe parcursul istoriei structura suprafețelor cultivate în sistemul de producere a țării noastre a fost influențată de factorii sociali, economici și politici. Dacă perioada interbelică (1918-1939) este caracterizată de o diversificare scăzută a plantelor agricole cultivate, dându-se preferință culturilor cerealiere, atunci perioada

postbelică (1945-1990) este remarcată de o ramificare amplă a sectorului dat. În această perioadă sunt înregistrate progrese substanțiale în dezvoltarea sectorului horticol, a culturilor tehnice și a celor eterice. Acest fapt a contribuit semnificativ la creșterea valorii economice a domeniului agricol național.

Trecerea de la sistemul economic planificat la economia de piață, demarată în a. 1991, a implicat reformarea radicală a sectorului agricol. Redistribuirea terenurilor agricole și a patrimoniului fostelor gospodării colective a declanșat un proces profund de stagnare în sectorul dat. Ca rezultat, în prezent agricultura Republicii Moldova este un domeniu slab dezvoltat, insuficient de diversificat și vulnerabil atât factorilor geopolitici exteriori, cât și a influenței schimbărilor climaterice actuale.

Materiale și metode. La elaborarea raportului dat s-au utilizat metodele generale de cercetare (metodele empirice și teoretice), a fost aplicată analiza datelor statistice, care reflectă structura suprafețelor cultivate.

Ca surse la efectuarea cercetării date au fost folosite documente primare reprezentate de literatura de specialitate (cărți, monografiile, rapoarte științifice și materiale didactice etc), precum și documente secundare (statistici pe domeniu). S-a utilizat datele oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova și a organizațiilor internaționale de profil.

Rezultate și discuții. Diversificarea în agricultură reprezintă dezvoltarea soluțiilor conceptuale care vizează consolidarea întreprinderilor agricole existente prin oferirea de noi oportunități de venit. Diversificarea activităților întreprinderilor agricole într-o economie de piață face posibilă reducerea riscurilor de costuri nerezonabil de ridicate și un răspuns flexibil la schimbarea structurii cererii, menținând potențialul organizației și capacitatea de producție. O caracteristică a diversificării agriculturii este capacitatea de a se adapta la condițiile în schimbare ale pieței agricole și chiar de a o influența[5]. La baza diversificării producției agricole se află posibilitatea utilizării tehnologiilor inovatoare, economisitoare de resurse, utilizarea integrată a resurselor terenurilor, capacitățile de producție și potențialul întreprinderilor.

Un factor esențial la derularea acestui proces este creșterea varietății speciilor de culturi agricole cu o valoare economică înaltă. Diversificarea culturilor este un instrument important pentru securitatea alimentară, creșterea veniturilor, utilizarea eficientă a resurselor naturale, dezvoltarea durabilă și îmbunătățirea ecologică[2].

Evoluția sectorului agricol național pentru perioada sec XX – începutul sec XI, reflectată prin prisma procesului de diversificare, poate fi diferențiată în trei perioade distincte: perioada interbelică; perioada postbelică; perioada post sovietică.

Perioada interbelică este caracterizată de o agricultură sub dezvoltată, randament de productivitate scăzut și o gamă restrânsă a speciilor de culturi agricole. Structura terenurilor însămânțate fiind dominate de culturile cerealiere, precum grâul de toamnă, secara și porumbul. Acest fapt se datora atât varietății scăzute a produselor alimentare din raționul populației, cât și a potențialului limitat de a produce și alte culturi agricole.

În acea perioadă, sistemul dat permitea obținerea unei cantități de produse agricole care să permită asigurarea internă a populației cu produse agroalimentare, dar aportul acestui sector la dezvoltarea economiei naționale fiind destul de redus.

Perioada postbelică este definită printr-o relansare majoră a sectorului agricol moldovenesc. Înființarea gospodăriilor agricole colective și mecanizarea intensă a operațiunilor tehnologice a permis trecerea la un nivel superior de dezvoltare a domeniului agricol. Dezvoltarea concomitentă a industriei prelucrătoare și a celei alimentare, a sectorului zootehnic a creat premise majore de diversificare a speciilor agricole cultivate.

Conform datelor Biroului Național de Statistică, în a. 1980, suprafața totală a terenurilor agricole a constituit 1 839 mii ha, dintre care: 842 mii (45,8%) erau ocupate cu cerealiere de prima și a doua grupă; culturi tehnice – 373 mii (20,3%); legume – 125 mii ha (6,8%); plante furajere – 500 mii ha (27,2%); plantații multianuale – 434 mii ha (tabelul 1). În perioada dată s-au extins considerabil suprafețele cultivate cu leguminoase, rapiță, sfeclă de zahăr, tutun, culturi oleaginoase și a celor cultivate pentru ulei eteric etc.

Datorită introducerii în circuit a plantelor pentru nutreț a fost posibil elaborarea și respectarea asolamentelor argumentat științific, fapt ce a dus la o creștere semnificativă a productivității. În comun cu alte măsuri agrotehnice, în perioada 1980 – 1990 recolta medie globală anuală a constituit: cereale – 2 504,6 mii tone; sfeclă de zahăr – 2 428,3 mii tone; semințe de floarea soarelui – 249,3 mii tone; tutun – 107,6 mii tone; cartofi – 389,3 mii tone; legume – 1 289 mii tone; fructe și pomușoare – 999 mii tone[1]. Pe parcursul acestei perioade sectorul agricol a avut un aport de aproximativ 25% la consolidarea produsului social global, fiind depășit doar de industrie(58%).

În această perioadă, producția alimentară per 100 ha de teren agricol depășea de patru ori nivelul mediu pe URSS, Moldova ocupând poziția a șasea din toate cele 15 republici sovietice. În Transnistria (10% de teren agricol din regiunea dată) se produceau peste 40% din legume și 30% fructe destinate comercializării pe piața unională[3].

Este un exemplu concludent care demonstrează efectul pozitiv al diversificării agriculturii asupra eficienței economice a sectorului respectiv.

Începutul perioadei post sovietice este caracterizată de trecerea de la sistemul economic centralizat la economia de piață și la reformarea radicală a tuturor sectoarelor economiei naționale.

Însă, domeniul agricol a avut parte de cea mai dramatică tranziție. Tentativa inițială de a păstra fostele gospodării agricole colective a agravat semnificativ starea economică a agriculturii naționale. Ulterior, s-a purces la redistribuirea terenurilor agricole și a patrimoniului acestor entități, proprietari devenind foștii membri ai gospodăriilor respective. Ca rezultat, mai mult de 600 de mii de oameni, către începutul anului 2001, au obținut titlu de proprietate funciară, iar mai mult de 700 de mii de hectare de terenuri agricole au fost împărțite în cote funciare cu suprafețe nu mai mici de un hectar și jumătate. Și mai grav a fost redistribuirea mijloacelor fixe și celor de producere, care la acel moment se găsea într-o stare de degradare avansată.

Acești factori a determinat noii proprietari sau producători agricoli să limiteze asortimentul de culturi agricole cultivate, preferință dându-se culturilor cerealiere sau tehnice, cum ar fi: grâul de toamnă sau de primăvară, orzul, porumbul, floarea soarelui.

Cu toate intervențiile statului asupra sectorului dat de a diversifica speciile de culturi agricole cultivate, tendința dată s-a menținut și este valabilă și în continuare (tabelul 1).

Tabelul 1. Suprafața terenurilor arabile ocupate cu principalele culturi agricole
(mii ha)

	1980*	1990*	2000**	2010**	2023**
Suprafața însămânțată, total	1 839	1 733	1 527	1 460	1 583
Cerealiere și leguminoase, total	842	746	988	920	964
<i>grâu de toamnă și de primăvară, total</i>	340	287	373	328	370
<i>porumb pentru boabe, total</i>	392	258	442	416	488
Culturi tehnice, total	373	295	330	388	517
<i>floarea soarelui, total</i>	170	134	228	252	388
<i>sfecla de zahăr, total</i>	107	82	63	26	11
Cartofi, legume și bostănoase, total	125	132	125	77	70
Plante pentru nutreț, total	500	560	85	75	31
Fructe, pomușoare și nuc, total	178	234	137	116	138
Viță de vie, total	256	201	149	145	116

Sursa: BNS

*Datele includ 266 mii ha teren agricol din regiunea transnistreană.

** Sunt excluse suprafețele agricole din regiunea transnistreană

Datele reflectate în tabelul dat, confirmă lipsa de flexibilitate a sectorului dat din punct de vedere al diversificării culturilor cultivate. În această perioadă s-a extins masiv suprafețele de teren ocupate cu cerealiere. Chiar și fără regiunea transnistreană, această grupă ocupă jumătate din totalul terenurilor agricole disponibile la moment. Anual grâul de toamnă și cel de primăvară este cultivat pe o suprafață medie de 350 mii ha, recolta globală constituind 1-1,2 mln tone, ce depășește de două ori cererea internă.

Porumbul - cultura cea mai accesibilă de cultivat pentru majoritatea agricultorilor, după reforma funciară a devenit omniprezentă în toate gospodăriile agricole, dublând suprafața totală cultivată comparativ cu începutul anilor 1990. Cu o recoltă globală medie anuală de 1,7 – 2 mln tone, de asemenea, depășește cererea internă de 1,5 – 2 ori.

Cultura tehnică cu cea mai mare expansiune în structura dată este floarea soarelui. În 2023 au fost semănate 388 mii ha – suprafață dublă comparativ cu perioada sovietică. În acest an obținerea recoltei globale – record de 1,1 mln tone de semințe. Totodată, suprafețele cultivate cu sfecla de zahăr și tutun – culturi cu o

valoare economică ridicată, se reduc anual, riscul de a fi excluse în totalmente din structura culturilor cultivate fiind unul eminent.

Prin urmare, se atestă o reducere semnificativă a terenurilor agricole cultivate cu legume, ori aceste culturi au una din cele mai ridicate valori economice. O tendință asemănătoare se atestă și la grupul culturilor furajare, cum ar fi: porumbul pentru siloz, lucerna, trifoiul, măzărichea, sfecla furajeră. Aceste specii de plante treptat dispar din peisajul agrotehnic național.

În acest context, putem afirma că, actualmente, sectorul agricol al Republicii Moldova este dominat de o producere excesivă a culturilor cerealiere, cum ar fi grâul și porumbul, urmat de floarea soarelui și rapiță. Acest fapt redă domeniului dat o specializare îngustă, deoarece producția globală a culturilor respective depășește de două ori cererea internă, iar surplusul fiind exportat ca materie primă la prețuri foarte joase. Totodată, în contextul crizei geopolitice din regiune, piața internă este invadată de producția cerealieră din Ucraina, fapt ce diminuează și mai mult din prețul de comercializare.

Situația dată reflectă cât de ineficientă este sistemul agricol bazat pe o diversificare restrânsă a culturilor cultivate și demonstrează clar perspectivele și importanța cultivării speciilor de culturi cu o valoare economică înaltă.

Ori, starea actuală în care se află sectorul agricol foarte puțin corespunde acestor deziderate, fapt ce este alimentat de următoarele considerente:

- Surplusul de producție cerealiere și tehnice este exportată ca materie primă, la un preț egal sau mai mic de cât costurile de producere;
- Datorită productivității scăzute, culturile cerealiere și cele tehnice au un cost de producere mai ridicată față de cele cultivate în Ucraina sau România, diminuând, astfel, capacitatea de concurare pe piețele europene;
- Cota produselor cerealiere și a celor tehnice de origine moldovenească este nesemnificativă pe piața mondială, prin urmare nivelul veniturilor obținute din realizarea acestor produse nu poate fi influențate de producătorii autohtoni.
- Dominarea culturilor cerealiere și a celor tehnice în structura terenurilor cultivate scade semnificativ eficiența subvențiilor acordate de către stat agricultorilor autohtoni.
- Numărul limitat de culturi face imposibil respectarea asolamentelor, iar acest fapt duce la dezvoltarea monoculturii cu consecințe de degradare puternică a structurii solului.
- Cultivarea sistemică a unui grup restrâns de plante agricole condiționează utilizarea sporită a unui tip de produse fitosanitare și îngrășăminte sintetice, ca rezultat crește nivelul de poluare a solului și a apelor freatice;
- Monocultura impune aplicarea doar a unui tip de lucrări mecanizate, fapt ce imprimă o degradare accentuată a solului.
- Nerespectarea asolamentelor contribuie la creșterea bolilor și dăunătorilor, sporește pierderile de umiditate din sol, prin urmare cantitatea și calitatea producției este diminuată semnificativ;

Diversificarea agriculturii reprezintă o serie de acțiuni care include atât producerea producției agricole cu o valoare adăugată înaltă, cât și implementarea tehnologiilor inovatoare de producere, abordarea unui management calitativ și flexibil, dezvoltarea lanțurilor logistice veritabile de aprovizionare și realizare, transferul de la agricultura tradițională la cea durabilă, bazată pe conservarea sistemelor ecologice. Iar acest fapt reprezintă producere de alimente în cantități suficiente și de calitate; conservarea resurselor naturale; administrarea peisajului: exploatațiile agricole sunt cele care administrează terenurile agricole, conservând în același timp habitate de o mare valoare și păstrând biodiversitatea; bunăstarea animalelor; viabilitatea economică: exploatațiile agricole generează suficiente venituri pentru a fi viabile[4].

În concluzie, revitalizarea sectorului agrar național poate fi efectuată doar prin racordarea întregului sistem de procese economice și tehnologice la standardele Uniunii Europene, iar unul din elementele ce necesită a fi implementate reprezintă diversificarea agriculturii, inclusiv prin creșterea varietății de culturi agricole valoroase în structura terenurilor agricole.

Acknowledgements. The paper has been developed within the State Program "Development of new economic instruments for assessing and stimulating the competitiveness of agriculture of the Republic of Moldova for the years 2020 - 2023" (code - 20.80009.0807.16), financed from the state budget of the Republic of Moldova through the National Agency for Research and Development.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Economia națională a Republicii Moldova 1990*: anuar statistic. (1991). Chișinău: Editura Universul.
- Tüzel, Y., & Öztekin, G. B. (n.d.). *Diversificare, gestionare și utilizări practice*. Universitatea Ege, Facultatea de Agricultură, Departamentul de horticultură. Izmir, Turcia. http://www.ucipifad.md/wp-content/uploads/2020/07/Bunele-practici_Legume_teren_protejat_Europa-S-E_partea_II.pdf
- Șelari, G. (n.d.). *Sectorul agrar al Republicii Moldova și al Transnistriei: reforme și rezultate*. https://ipp.md/old/public/files/Proiecte/blacksee/rom/selari_ro_bodean.pdf
- De fapt, ce este agricultura durabilă*. (n.d.). <https://www.agro-business.ro/de-fapt-ce-este-agricultura-durabila/2010/10/31/>
- Диверсификация сельскохозяйственного производства на основе ресурсосбережения*. (n.d.). <https://vaael.ru/ru/article/view?id=127>